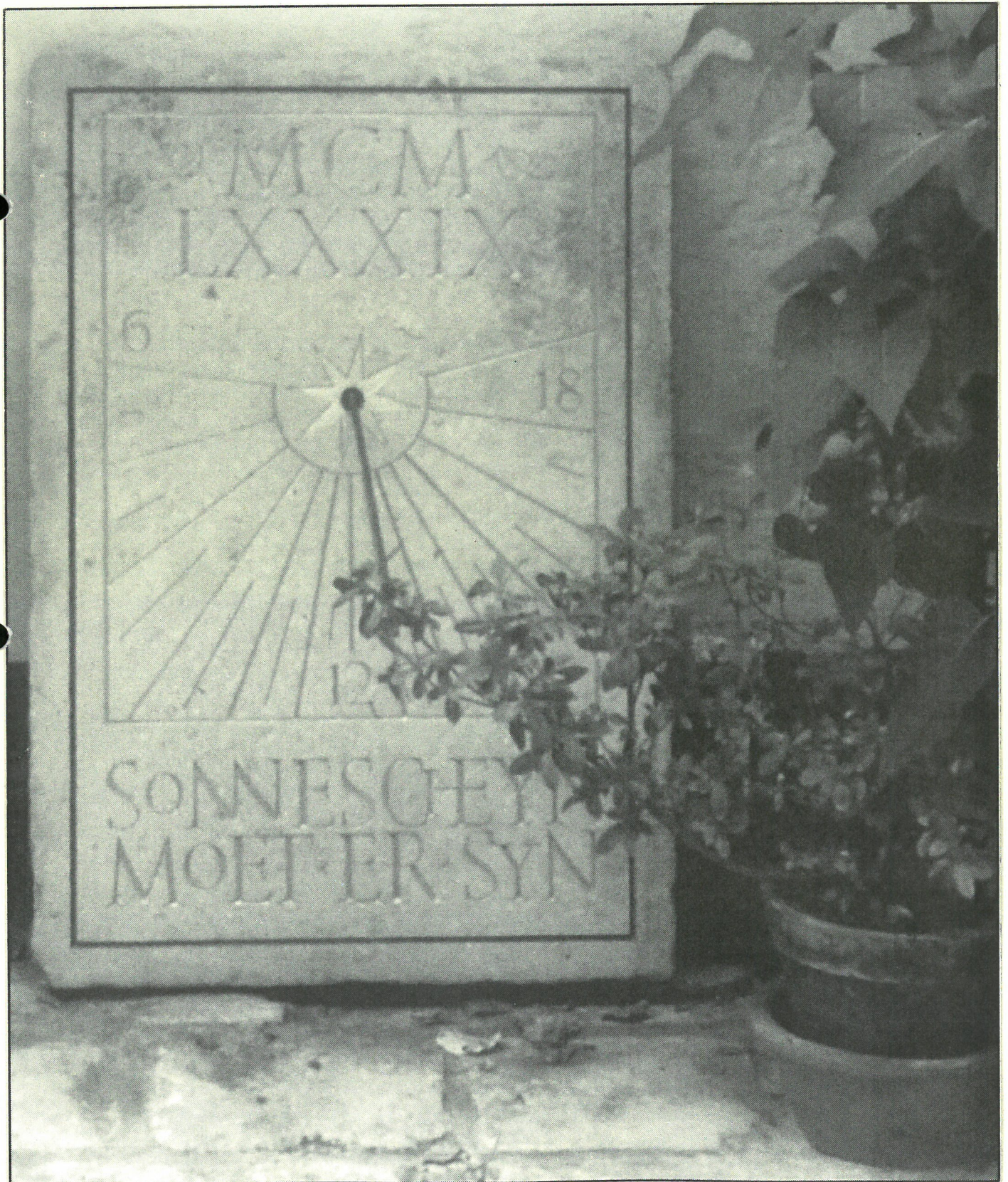

Zonnetijdingen

2007 - 4 (44)

Tijdschrift van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw

Colofon

"Zonnetijdingen" is het tijdschrift van de Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw.

Het verschijnt vier maal per jaar en wordt aan alle leden gestuurd via het postkantoor van Kruibeke.

Kernredactie

E. Daled, J. De Graeve, J. Lyssens en P. Oyen.

Redactiesecretariaat

E. Daled

Meidoornlaan 84

B-9320 Erembodegem (Aalst)

Tel./Fax: 053-83.15.01

E-mail: eric.daled@skynet.be

Omslagillustratie

G. Dauphin, Antwerpen

Binnenillustraties

De auteurs

Opmaak en druk

A. Corthals; Verenigingsservice, Aalst

Verantwoordelijke uitgever

J. Lyssens

Oeverstraat 12

B-9150 Rupelmonde

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de door hen ondertekende artikels.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikels toegestaan mits bronvermelding.

ISSN 1375-9299

De Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw is lid van het VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw

Inhoud

Voorwoord	3
Uniek zonnewijzerhandschrift in Antwerpen	4
Een zonnewijzeroute door de Amsterdamse binnenstad	5
Zonnetijd vs. kloktijd: Vragen staat vrij	6
Restauratie van een zonnewijzer met behulp van computer-analyse	10
Zonnewijzers in Vlaanderen	13
Kringleven	16

Voorwoord

Met dit nummer beëindigen wij jaargang 2007 van ons tijdschrift.

Het afgelopen jaar is een vrij druk jaar geweest voor onze vereniging. Dat blijkt o.a. uit het activiteitenverslag dat opgesteld werd ter gelegenheid van de recentste statutaire algemene vergadering van de leden en dat in dit nummer wordt gepubliceerd. Die drukte is een goed teken: daaruit blijkt immers dat onze vereniging leeft, niet alleen bij het bestuur en de leden maar ook daarbuiten - kijk maar naar de projecten waarvoor wij werden benaderd. Bovendien is het verheugend te kunnen vaststellen dat ook bij jongeren belangstelling bestaat voor zonnewijzers en - vooral - voor de kennis die erachter schuil gaat.

Dit gezegd zijnde, kijken wij met belangstelling uit naar het volgende jaar. Op dit ogenblik staan er alweer enkele projecten in de steigers - een paar ervan zelfs letterlijk. En het spreekt vanzelf dat wij ook met interesse uitkijken naar de projecten waar u wellicht mee bezig bent. Aarzel niet om ons daarover te contacteren, al was het maar om ons op de hoogte te brengen. Aarzel nog minder als u denkt dat wij u misschien met raad en daad zouden kunnen bijstaan. In beide gevallen zullen wij met genoegen daarover verslag uitbrengen in ons tijdschrift. Dat ook daarvoor belangstelling bestaat mag blijken uit het feit dat berichtenwel eens overgenomen worden door andere bladen, zowel in het binnen- als in het buitenland.

Intussen maken wij graag van deze gelegenheid gebruik om u en allen die u dierbaar zijn een in alle opzichten gelukkig, voorspoedig en zonnig nieuw jaar te wensen.

De redactie

Uniek zonnwijzerhandschrift in Antwerpen

In het Zilvermuseum Sterckshof te Deurne bij Antwerpen loopt van 2 oktober 2007 tot 6 januari 2008 de tentoonstelling "Waas zilver". Het is een historische tentoonstelling over de edelsmeden in het Land van Waas van 1700 tot 1869. Op de tentoonstelling is echter ook een handschrift over zonnwijzers te zien van de hand van Pierre Joseph Heynderickx uit Sint-Niklaas.

Pierre Joseph Heynderickx

In 1749 werd voor het Land van Waas een gezworen gewicht- en balansmaker aangeduid, met name de Sint-Niklaase horlogemaker Jacobus Augustinus Heynderickx (1719-1791). Een van zijn medewerkers was zijn neef Pierre Joseph Henderickx (Sint-Niklaas 25/12/1736 – 23/03/1793). Van deze horlogemaker bleven enkele wandklokken bewaard evenals een fraai handschrift over de constructie van een zonnwijzer. Dat handschrift bevindt zich in het archief van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas (K.O.K.W.) te Sint-Niklaas. Het werd aan deze vereniging geschonken door wed. Leonard Seghers-Heynderickx.

Het handschrift

P. J. Heyderickx schreef dit boekje over de constructie van zonnwijzers in 1765. Het draagt als titel: "Beschrijving van enen orizontale sonnewijzer 51° NB".

Volgende hoofdstukken komen erin voor:

- Beschrijvinge van eenen orizontale sonnewijzer.
- Orizontalen sonnewijzer op de elevatie ofte polus hoogte van 51 graden.
- Beschrijvinge van de leste figure verticalen sonnewijzer op d'elevatie van 51 graden.
- Beschrijvinge van meridiaanwijzers. Oosten oft westen gekeert.
- Beschrijvinge der vertikale declinanten.
- Manieren om enige sonnewijzers te maecken.
- Penule der landt-meters. Tot vinden d'afwijkinge der magneet-naelde van 't vechte noorden om het compas daer volgens te rechten.

In het handboekje staan ook verscheidene tekeningen. Twee ervan staan afgebeeld in de verzorgde catalogus van 224 bladzijden die de tentoonstelling toelicht. De auteur ervan is Wim Nys.

Met dit handschrift bewijst P.J. Heynderickx dat hij, naast een bekwame horlogemaker, ook een goede zonnwijzerkundige was. Het manuscript is blijkbaar nooit gepubliceerd. We weten ook niet wat hij met dit werk wilde bereiken. Hoogstwaarschijnlijk was het een handboek om geïnteresseerde horlogemakers maar ook landmeters de wetenschap van de zonnwijzerkunde bij te brengen. Het laatste hoofdstuk is immers specifiek voor landmeters geschreven.

Ontwerper van zonnwijzers?

Over de 18de eeuwse ontwerpers van zonnwijzers is vrij weinig bekend. Rekening houdend met zijn handgeschreven boekje, kunnen we aannemen dat P.J. Heynderickx, naast uurwerken, wellicht ook zonnwijzers vervaardigd heeft. Misschien heeft hij ook de nodige metingen en berekeningen gemaakt voor zonnwijzers aan Waase kerken, kloosters, abdijen en kastelen.

Welke bekende exemplaren zouden daar voor in aanmerking kunnen komen?

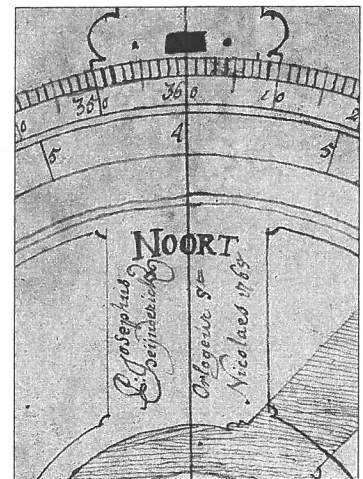
De zonnwijzer aan de O.-L.-Vrouw & Sint-Petrus en Pauluskerk te Waasmunster, aan de Sint-Niklaaskerk te Sint-Niklaas, aan de toren van de kloosterkapel van de Wilhelmiënpriorij te Beveren (inmiddels verdwenen), in het Stedelijk Museum te Lokeren, in de tuin van de pastorie te Beveren (inmiddels weggenomen). Ook de zonnwijzers die zich bevinden in de musea van de K.O.K.W. te Sint-Niklaas en in het Heemkundig Museum te Bazel zouden door hem berekend kunnen zijn. Dit blijven echter pure gissingen aangezien tot hiertoe geen enkel bewijs daarvoor is gevonden. Misschien zullen verdere opzoeken ooit enige opheldering brengen.

Julien Lyssens

(met dank aan de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas voor het ter beschikking stellen van het illustratiemateriaal, evenals aan het Zilvermuseum Sterckshof).

De omslag van het manuscript van P.J. Heynderickx

Close-up van één van de tekeningen (Fotos: H. Maertens, Brugge)

Een zonnwijzerroute door de Amsterdamse binnenstad

Als je op vakantie bent in een vreemde stad, zie je soms links of rechts wel eens een zonnwijzer. Maar de stadswandeling die je bij het Bureau voor Toerisme hebt gekregen, vermeldt ze zelden. Dus je loopt je dan toch af te vragen - althans, zo vergaat het mij - of je niet net die spectaculaire zonnwijzer mist, die even opzij van de route ligt. Soms kun je je via boeken of internet voorbereiden. Zie voor Parijs bijvoorbeeld ref. [1]. En Veerle Heyman maakte een mooie website over de zonnwijzers in Rupelmonde [2]. *Sundials on the Internet* heeft zelfs een groot aantal *sundial trails* verzameld [3]. Soms betreft dat inderdaad een route, zoals in Barcelona of Londen, maar soms ook alleen maar een opsomming.

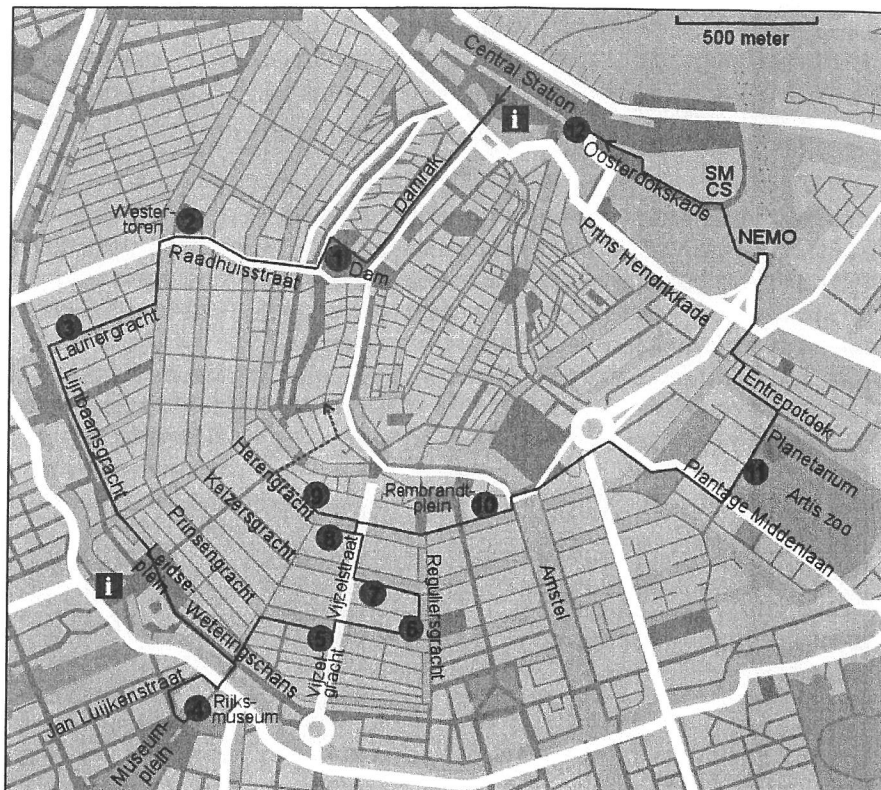
Enige tijd geleden vroeg een zonnwijzercollega die een paar dagen naar Amsterdam ging of daar nog aardige zonnwijzers te zien waren. Het kostte me toch wat moeite om daar een goed antwoord op te geven. Moeite die een meer structurele presentatie van Amsterdamse zonnwijzers verdiende. Toen ik onlangs dan ook een paar dagen in Amsterdam kon doorbrengen, heb ik de gegevens aangevuld met foto's en route-informatie en die in een website verwerkt [4]. Vooral nog is deze alleen in het Engels.

De route is in 12 etappes verdeeld (zie kaartje). De website vertelt wat er onderweg en ter plaatse te zien valt, aan zonnwijzers en een beetje eromheen. Acht zonnwijzers zijn vanaf de openbare weg te zien. Acht andere, meest in besloten tuinen van grachtenhuizen, kunnen ook bezichtigd worden, soms alleen onder kantooruren en meestal gratis.

Ook presenteert de website enkele zonnwijzers die niet op de route liggen maar toch interessant zijn, of die tijdelijk niet te zien zijn. Bij die laatste is een zonnwijzer van David Coster van rond 1720-1730, de eerste met tijdsvereffeningslussen op elk uur (foto).

Omdat je, wandelend langs de Amsterdamse grachten, de website niet kunt raadplegen, kun je een routebeschrijving downloaden die afgedrukt kan worden als een handzaam gidsje in het formaat A5. Naar keuze met of zonder kleuren-illustraties.

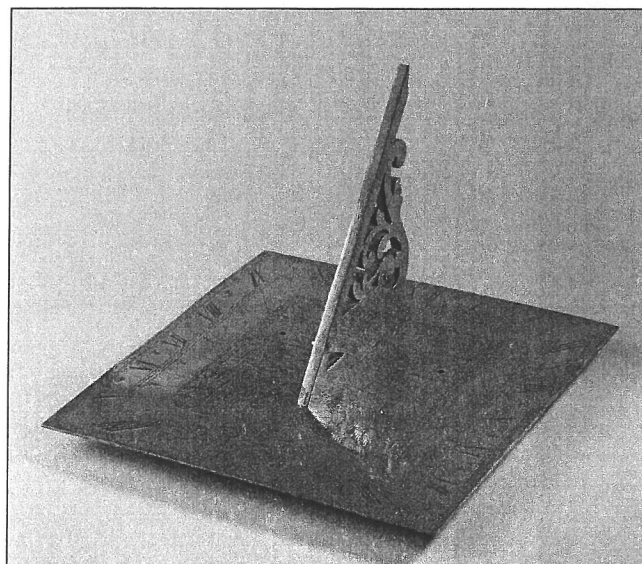
De route is op zichzelf compleet, met het begin- en eindpunt bij het Centraal Station. Maar ik ga ervan uit dat bezoekers in eerste instantie voor de 'grote' bezienswaardigheden van Amsterdam komen, zoals het Anne Frank Huis en het Van Gogh Museum. Onderweg kan men dan zijn route aanvullen met een of meer zonnwijzers.

Referenties

1. E. Daled, Boeiende zonnwijzerroute te Parijs, *Zonnetijdingen* nr. 12, 1999, p. 9-10;
W. Leenders, Zonnwijzers in Parijs, *Zonnetijdingen* 2004 nr. 1, p. 4-5.
2. Website www.veerleheyman.be/zonnwijzers.
3. Sundials on the Internet: www.sundials.co.uk.
4. Website www.fransmaes.nl/sundials/amsterdam.

Frans W. Maes (NL)

Kloktijd vs. zonnetijd

Vragen staat vrij

Kan een zonnewijzer ook de kloktijd aangeven? En als het kan, is het dan nog een zonnewijzer? Is het aan te raden dergelijke zonnewijzers te construeren?

Een zonnewijzer is in de eerste plaats bedoeld om de ware plaatselijke zonnetijd aan te geven. Dat is de tijd die het midden van de dag, als de zon het hoogst en in het zuiden staat, als referentie heeft. De periode van middag tot middag noemen we een dag en we verdelen die in 24 gelijke delen, de uren.

Drie verschillen

Al vlug ontdekte men dat die dag doorheen het jaar niet dezelfde lengte heeft maar schommelt rond een gemiddelde waarde. Dat is te wijten aan de beweging van de aarde rond de zon in een ellipsvormige baan in de plaats van in een cirkel en aan de niet loodrechte stand van de aardas op het vlak van die baan. Het verschil tussen de langste daglengte en het gemiddelde blijft beperkt tot een twintigtal seconden. Door de optelling van de verschillen dag na dag ontstaat er echter een gecumuleerd verschil tussen de ware middag en het midden van een gemiddelde dag dat oploopt tot + 14 minuten en - 16 minuten, de zogenaamde tijdsvereffening. Je krijgt een gelijkaardig opstapelend effect als bij een uurwerk dat elke dag een beetje voor en dan weer achter loopt. Zo ontstaat een eerste verschil tussen kloktijd en zonnetijd.

Toen er treinen begonnen te rijden en besloten werd om de kloktijd niet meer af te stemmen op de 'gemiddelde middag' van de plaats van de klok, maar alle klokken in een gebied af te stemmen op dezelfde 'gemiddelde middag' van één plaats in het gebied, ontstond er een tweede verschil. Alle klokken in ons land werden toen afgestemd op het 'Brusselse uur'.

In 1884 werd de aarde in tijdzones ingedeeld met één referentie voor elke zone. Zodoende is ons uurwerk nu afgestemd op de 'gemiddelde middag' van de meridiaan op 15° O.L. Die loopt ongeveer over de grens tussen Duitsland en Polen. Als het daar middag is moet de aarde nog een tijdje draaien (4 minuten per lengtegraad)

tot de zon hier het hoogst staat. Het tweede verschil tussen kloktijd en zonnetijd, het lengteverschil, is daarom in het midden van Vlaanderen 43 minuten, in Voeren 36 minuten en in De Panne 50 minuten.

Met de invoering van de zomertijd kwam er nog een derde verschil, een vol uur, bij. Het totale verschil tussen kloktijd en zonnetijd kan zo eind juli oplopen tot 109 minuten in het midden van het land. Begin november blijft het er beperkt tot 26 minuten.

Het hoeft niet te verbazen dat iemand bij het zien van een gewone zonnewijzer in een vaak voorkomende reflex naar zijn uurwerk kijkt en zegt: "Die zonnewijzer is niet juist!". Leg hem dan maar eens uit dat er drie oorzaken zijn waarom niet de zonnewijzer maar zijn uurwerk eigenlijk fout loopt. In het beste geval zal hij nog willen aannemen dat er tussen zijn uurwerk en de zonnewijzer 2 uur verschil is, een wijdverbreide misvatting gebaseerd op het verschil tussen onze zomertijd en de Greenwich tijd maar die met een zonnewijzer niets uit te staan heeft.

Een omvormer van zonnetijd naar officiële tijd

Moet je nu toegeven aan het onbegrip en de zonnewijzer, een voorbeeld van eenvoud die de 'natuurlijke' tijd aangeeft, ombouwen tot een ingewikkeld toestel dat een kunstmatige tijd aangeeft? Om die kunstmatige tijd af te lezen hebben we toch een uurwerk. Misschien moet je het nieuwsoortige instrument dan geen zonnewijzer maar een 'omvormer van zonnetijd naar officiële tijd' noemen.

Niet zozeer om toe te geven aan het onbegrip maar om de uitdaging aan te gaan het natuurlijke en het kunstmatige in één instrument te verenigen gingen zonnewijzerdeskundigen aan de slag. Het kwam erop aan de drie verschillen: tijdsvereffening, lengteverschil en het uur van de zomertijd in één constructie te compenseren.

In 1982 behaalde Guido Prenen aan de Leuvense universiteit zelfs de graad van licentiaat in de wiskundige wetenschappen met een 'Studie van een zonnwijzer die de Belgische wettelijke tijd aangeeft'. Hij leidde een parametervergelijking af voor de vorm van de staaf van dergelijke zonnwijzer. Alleen voor wie weet om te gaan met begrippen uit de sferische sterrenkunde, de jaarlijkse aberratie en de geocentrische parallax op de positie van de zon, is dit een genietbare studie.

Drie voorbeelden

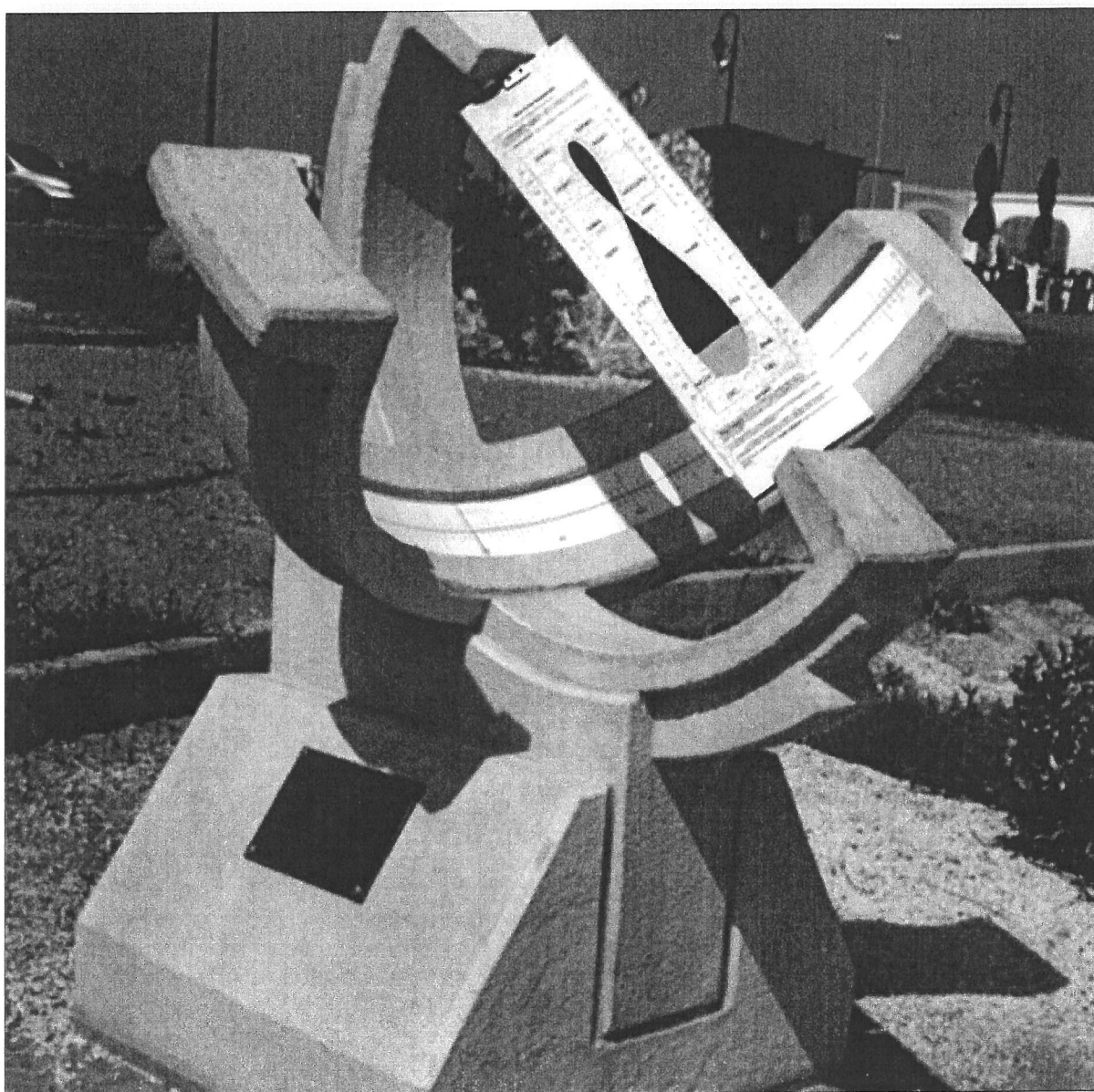
1. In Spanje op de nulmeridiaan

Een equatoriale zonnwijzer die je in Spanje op verschillende plaatsen in de buurt van Benidorm aantreft heeft een verdraaibare stijl: een plat vlak waarin een

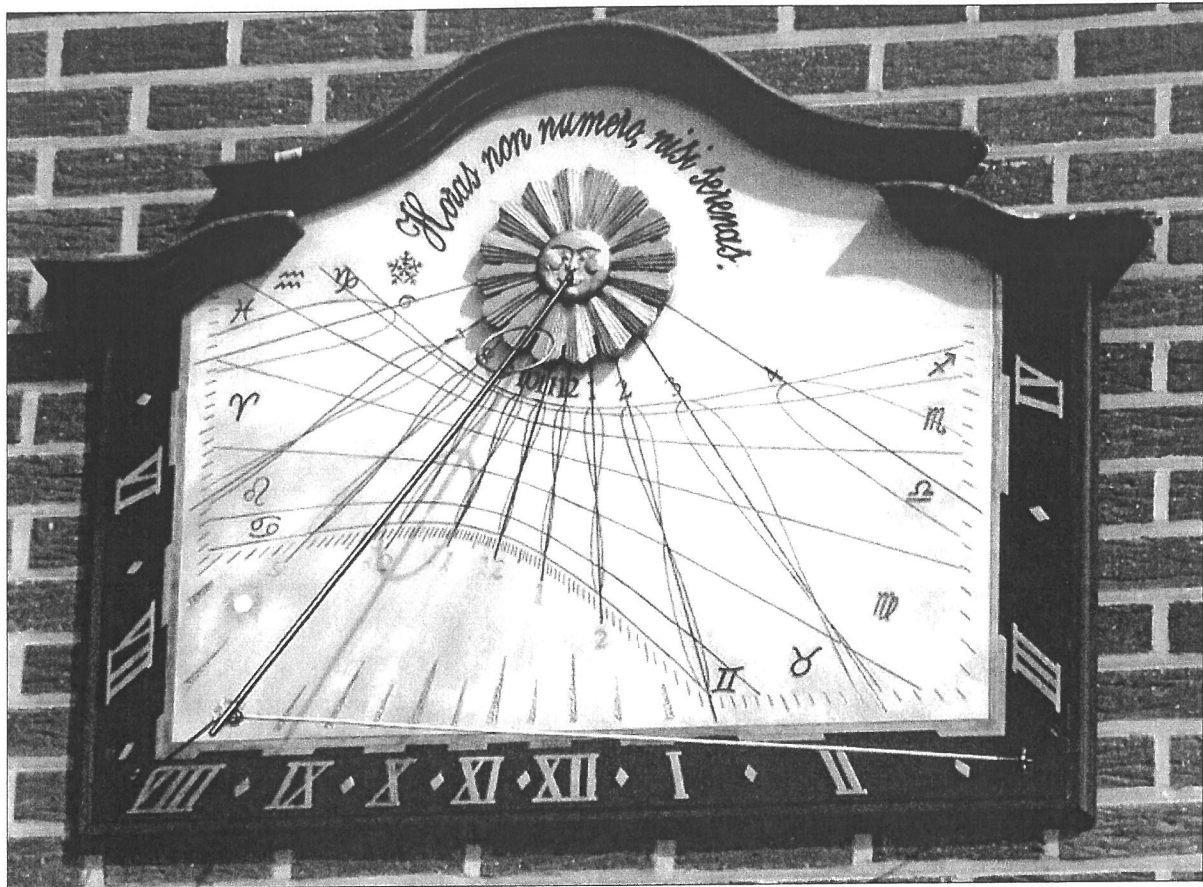
achtvormige uitsparing volgens de waarden van de tijdsvereffening is aangebracht. Je verdraait de stijl tot zijn schaduw het breedst is. Het vlak is dan naar de zon gericht. Waar de schaduw van de rand van de uitsparing de uurschaal kruist lees je het uur af. Of je de linkse of rechtse rand neemt hangt af van de datum. Die staat bij de rand aangegeven.

De uurschaal geeft de wintertijd of - plus 1 uur - de zomertijd aan. Omdat de zonnwijzer op de nulmeridiaan staat kan je op dezelfde schaal - min 1 uur - de ware plaatselijke tijd aflezen. Daartoe draai je de stijl om zijn as tot zijn schaduw minimaal is.

De gebruiksaanwijzing is bondig en duidelijk geformuleerd. Toch staat menig toerist er beduusd naar te kijken, en dat is niet omdat hij geen Spaans kent.

Zonnwijzer in Spanje (Foto Buntinx)

Zonnewijzer in Lanaken (Foto Laurens Geurts)

2. In het Limburgse Lanaken

Laurens Geurts uit Lanaken zette zich ook af tegen de onterechte opmerking van velen dat een zonnewijzer de tijd niet juist aangeeft. De zonnewijzer op de achtergevel van zijn huis, t.o.v het zuiden 23° naar het oosten gericht, duidt drie soorten tijd aan: de zonnetijd (ware plaatselijke tijd), de officiële wintertijd en de officiële zomertijd. Bovendien geeft hij een indicatie van de datum.

De zonnetijd lees je af op de schaduw van de stijl bij de merktekens tegen de rand bij de Romeinse cijfers.

De waaiervormige rechte lijnen zijn overbodig en maken het tafereel nodeloos verwarrend. De uurlijnen voor wintertijd en zomertijd zijn immers geen rechte lijnen maar achthoekige lussen. Daarin is de waarde van de tijdsvereffening verrekend. De helft van een lus is rood gekleurd en dient tijdens de perioden van de dierenriem waarvan het symbool in het rood gekleurd is. De andere helft van een lus dient tijdens de perioden van de dierenriem waarvan het symbool in het grijsgroen gekleurd is.

De perioden van de dierenriem zijn afgebakend door gebogen lijnen die van links naar rechts over het tafereel lopen (datumlijnen). De afgebakende gebieden dienen telkens voor twee dierenriemtekens, de rode in de eerste helft van het jaar en de grijsgroene in de tweede helft.

Je leest het uur af waar je de schaduw ziet van de inkeping in de stijl midden in de ring die op de stijl is aangebracht. Richt je op de wijnrode cijfers bovenaan als de wintertijd geldt, op de absintgroene cijfers onderaan als de zomertijd geldt.

De schaduw van de inkeping duidt ook aan hoever de zon in een periode van de dierenriem gevorderd is. Dat is dus een indicatie van de datum.

Niemand zegt nog dat de zonnewijzer van Laurens Geurts niet juist is. Hij straalt afwerking en precisie af. Het voor de leek ingewikkelde lijnenspel dwingt tot ontzag. Maar de leek wordt er niet wijzer door en weet nog altijd niet hoe laat het is.

3. Bij de dierentuin en het planetarium in Amsterdam

Bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de dierentuin Artis in Amsterdam en de opening daar van het planetarium werd er in 1988 een zonnwijzer ingewerkt in een bronzen kunstwerk. Hier bijgevoegd zie je een tekening van het zonnwijzertafereel.

Je ziet twee zuidelijk gerichte verticale zonnwijzers. De kleine bovenaan met de uuraanduidingen in Romeinse cijfers geeft de ware plaatselijke tijd aan.

Eronder zie je een zonnwijzer die de officiële tijd aangeeft gedurende de eerste helft van het jaar. De uurlijnen en halfuurlijnen hebben een uitgerekte S-vorm. De waarden van de tijdsvereffening in de eerste helft van het jaar zijn erin verrekend. Het zijn de helften van de achtvormige lussen die het eerste halfjaar in de zonnwijzer in Lanaken gebruikt worden.

Een stijl dient zowel voor de bovenste als voor de onderste zonnwijzer. Voor de onderste is alleen een bolletje aan het einde van de stijl van nut. Waar je zijn schaduw ziet tussen de S-vormige lijnen lees je het uur af. Bij de uurlijnen staat het winteruur aangegeven en ernaast tussen haakje het zomeruur (niet op de tekening).

De perioden van de dierenriem (Steenbok, Waterman, Vissen, Ram, Stier, Tweelingen) zijn afgebakend door gebogen lijnen die van links naar rechts over het tafereel lopen (datumlijnen). De schaduw van het bolletje geeft de datum aan door aan te duiden hoever de zon in een periode van de dierenriem gevorderd is.

Voor de tweede helft van het jaar (Kreeft, Leeuw, Maagd, Weegschaal, Schorpioen, Boogschutter) is er een gelijkaardig tafereel. Tweemaal per jaar moet het tafereel dus verwisseld worden.

Door het gebruik van twee te verwisselen tafereelen en door de uurlijnen voor de zonnetijd duidelijk apart te houden zijn de uurlijnen goed te onderscheiden en is de aflezing gebruiksvriendelijk.

Zonnwijzerdeskundige Thibaud Taudin Chabot en kunstenaar Joep Coppens wisten een goed compromis te vinden zodat het aflezen van het officiële uur op een zonnwijzer geen zoekplaatje werd. In de andere gevallen blijf ik erbij: gebruik voor het zonneuur een zonnwijzer, voor het officiële uur je uurwerk.

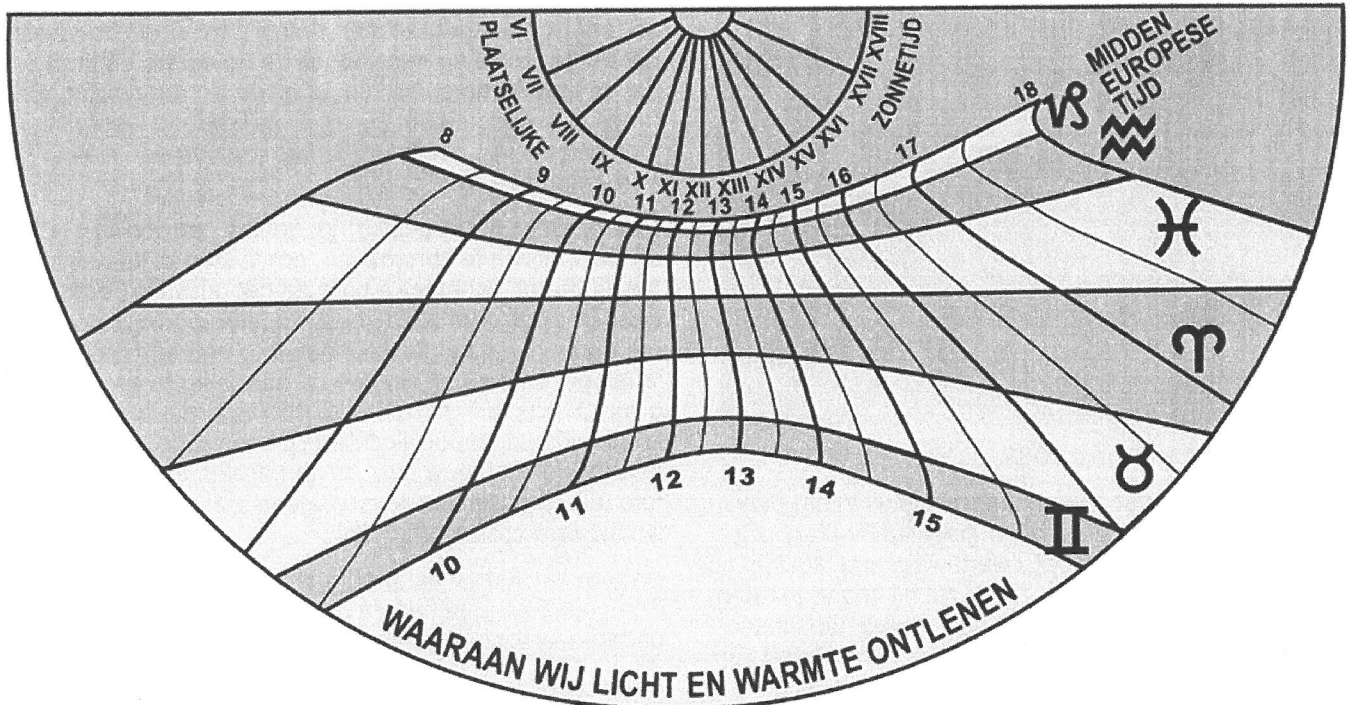
Willy Leenders

Zie ook op het internet:

www.wijzerweb.be/lanaken003A.html

www.fransmaes.nl/sundials/amsterdam/step11.htm

Zonnwijzer Amsterdam (Tekening Willy Leenders)

Restauratie van een zonnwijzer met behulp van computer-analyse

U kent die puzzeltjes wel, zoals: Er wordt een zuidwijzer gevonden, maar de schaduwgever ontbreekt. Kunt u bepalen voor welke breedte hij ontworpen was? Nee, het gaat nu even niet om de oplossing (wilt u toch meedoen, zie onderaan), maar de opgave veronderstelt kennelijk dat het tafereel exact juist uitgevoerd is. En dat hoeft niet altijd het geval te zijn.

Zo bezocht ik een paar jaar geleden de imposante stenen zonnwijzer (fig. 1) in het park van de Vijversburg, een buitenplaats bij Tietjerk (of Tytsjerk, op z'n Fries), enkele kilometers ten oosten van de provinciehoofdstad Leeuwarden. In de catalogus *Zonnwijzers in Nederland* is deze vermeld onder Zwartewegsend, wat eigenlijk de naam van de weg is die er langs loopt.

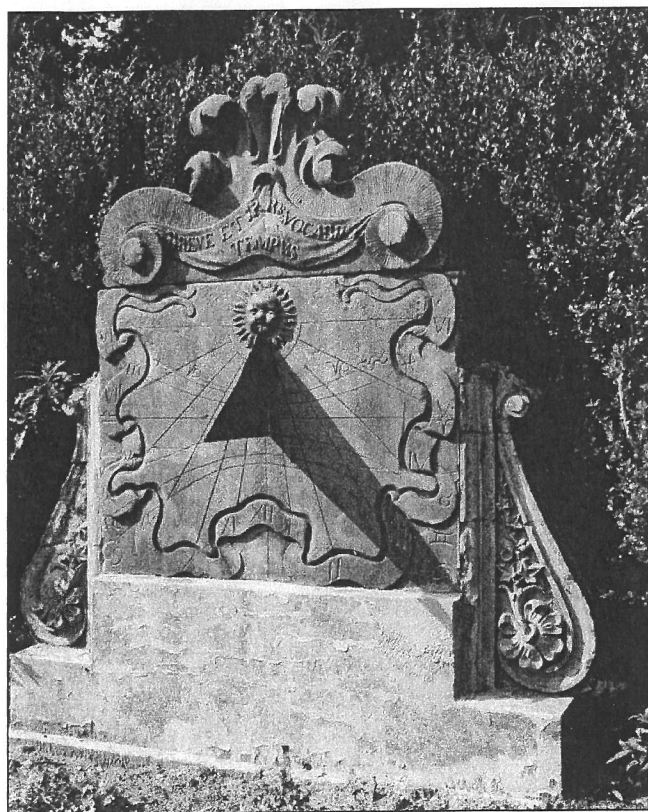

Fig. 1. De zonnwijzer in 2003.

De zonnwijzer staat op een laag voetstuk in het park. Naar verluidt is hij afkomstig van het Huis Toutenburg, dat aan de overkant van het Zwartewegsend lag. Het werd rond 1860 afgebroken. Daar zal hij hoger gezeten hebben, in een zuidmuur. En of hij ooit voor die lokatie gemaakt is, of van nog elders kwam, is niet bekend. Op een oude tekening (fig. 2) is de zonnwijzer overigens niet te zien. Als het huis hier vanaf de weg getekend is, klopt dat, want dan is het vanuit het westen bezien.

Het kuifstuk met fraai gebeeldhouwde acanthusbladeren en de spreuk *Breve et irrevocabile tempus* (Kort en onherroepelijk is de tijd) is naderhand aan de zonnwijzer toegevoegd. Datzelfde geldt voor de ornamenten ter weerszijden. Die zijn van terracotta,

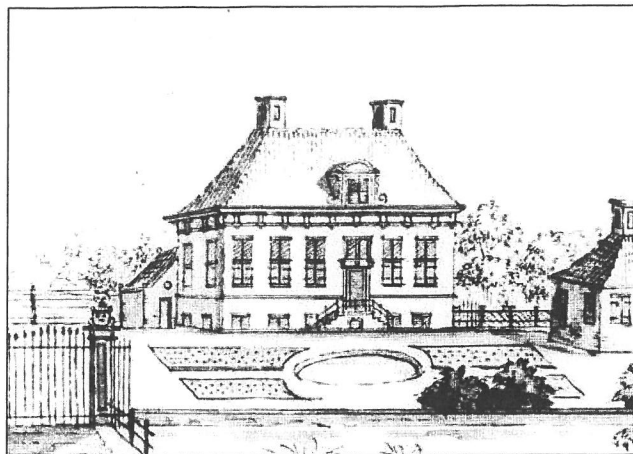

Fig. 2. Het Huis Toutenburg volgens een tekening van J. Stellingwerf uit 1722. Bron [1].

een materiaal dat in onze streken erg snel verweert. De zonnwijzer zelf is ruim 30 cm dik. Evengoed loopt er een verticale scheur door de steen, en is er in 1961 ook een horizontale scheur ontstaan, toen hij voor een tentoonstelling naar Groningen is geweest.

De poolstijl ontspringt uit een zonnegezichtje. De dierenriemtekens bij de datumlijnen en de romeinse uurscijfers staan in een stenen 'lint' dat om het tafereel gedrapeerd is.

De schaduwgever was een veel te grote, veel te dunne messing driehoek. Op het tafereel waren links zeven datumlijnen aangebracht en rechts zes. Of de bovenste datumlijn rechts nu aansloot bij de bovenste lijn links, die van het wintersolstitium, of bij de lijn daaronder, viel moeilijk te beoordelen; hij lag er zo'n beetje tussenin. Ook de rest van het lijnenpatroon maakte een wat onregelmatige indruk.

Daarom leek het mij nuttig het gehele patroon van uren- en datumlijnen te controleren, om te zien in hoeverre het klopte en voor welke breedte het ontwerp bedoeld was. Daartoe nam ik zo goed mogelijk loodrecht voor het midden van het tafereel een foto met een gewone, 'analoge' camera en scande de afdruk in. In een grafisch programma trok ik bij een vergrote weergave zo nauwkeurig mogelijk de uurlijnen in rood en de datumlijnen in blauw over, in een aparte laag boven de foto (fig. 3a). Die kon ik vervolgens afzonderlijk als lijndiagram opslaan (fig. 3b).

Daarna liet ik door het programma Shadows van François Blateyron [2] een aantal zonnwijzers berekenen voor verschillende breedtes.

Hoe nu de computerpatronen te vergelijken met de overgetrokken lijnen? In het algemeen zal een van de patronen verschoven, verdraaid en vergroot of verkleind moeten worden ten opzichte van de andere, tot ze zo goed mogelijk samenvallen. Dat kan door in elk van beide patronen twee referentiepunten te kiezen en die tot dekking te brengen.

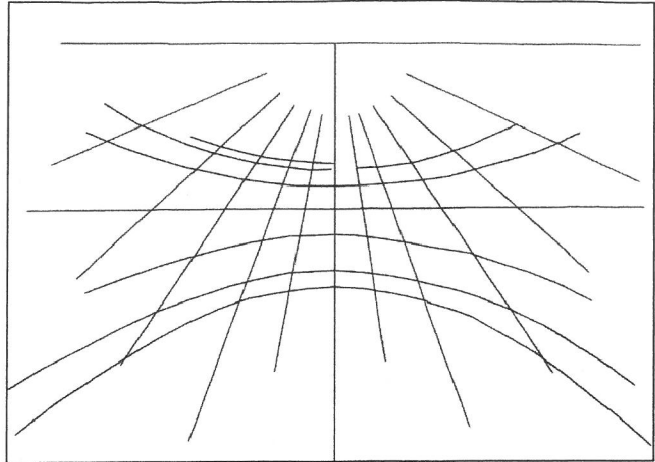
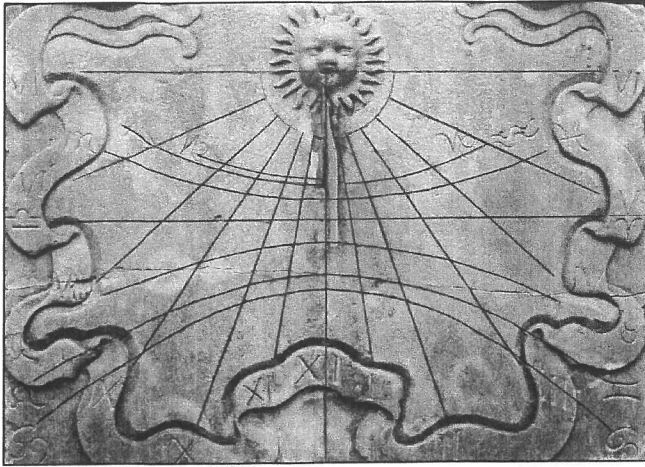

Fig. 3. a. Uur- en datumlijnen zijn in het grafisch programma Paint Shop Pro overgetrokken op een ingescande foto van het tafereel. b. Het lijnenpatroon los van de achtergrond.

Als eerste punt koos ik het inplantingspunt van de poolstijl, dat is het snijpunt van de 12-uurs lijn met de horizonlijn (6-18 uur). En als tweede referentiepunt koos ik het snijpunt van de 12-uurs lijn met de equinoxlijn. Dit is een min of meer arbitraire keuze,

uiteraard. Maar voor het lijnenpatroon van een klassieke zuidwijzer ligt ze toch wel voor de hand.

Fig. 4 toont de vergelijking van het opgemeten lijnenpatroon met de patronen berekend voor de

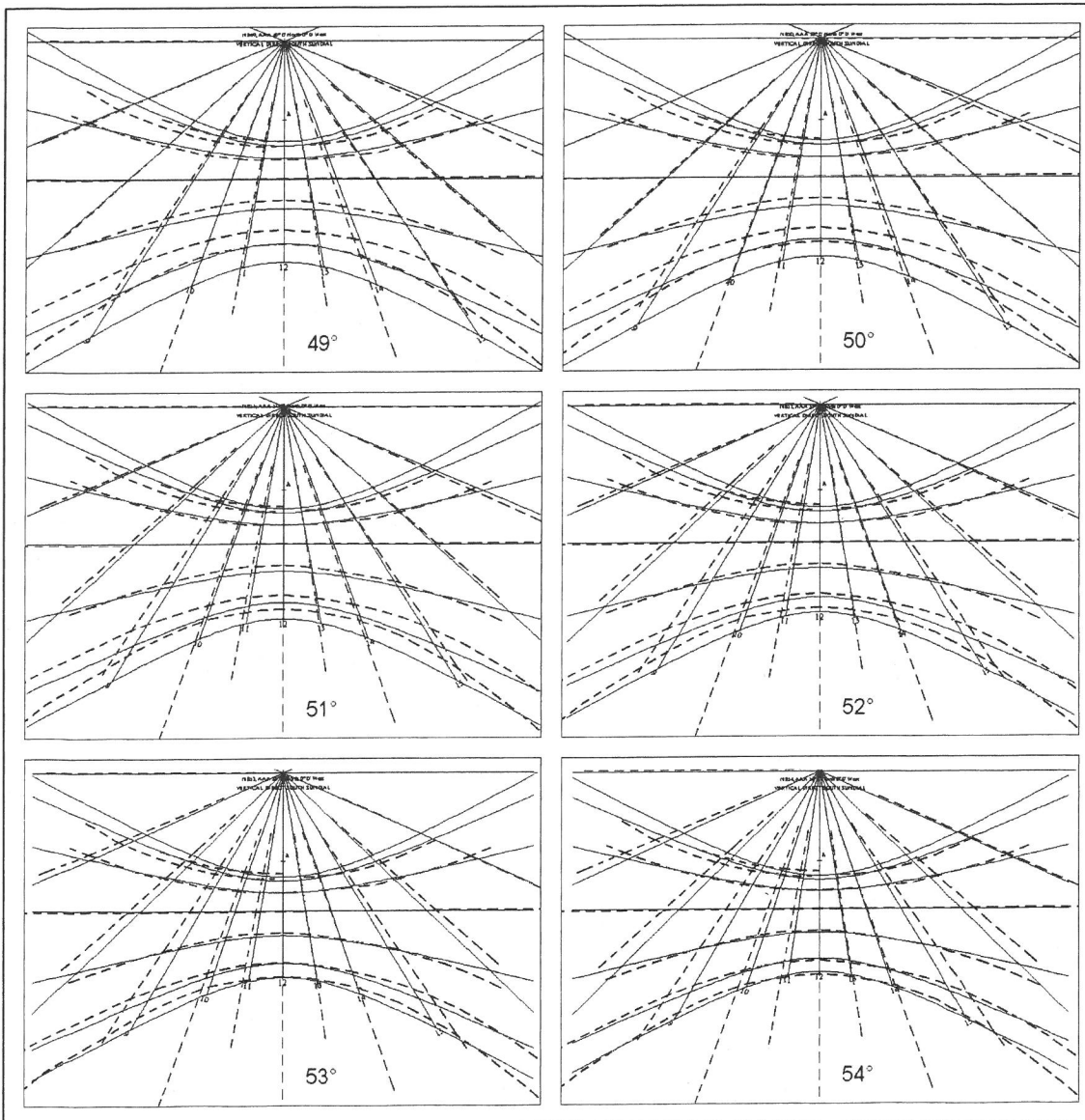

Fig. 4. Vergelijking van het patroon van de opgemeten uur- en datumlijnen (gestippeld) met de berekende patronen, voor breedtes van 49 tot 54°.

breedtes van 49 tot 54°. In geen van de gevallen is er een perfecte gelijkloop. De uurlijnen passen het beste bij 51°, de datumlijnen bij 53°.

Deze getallen zijn interessant. Het Huis Toutenburg bij Tietjerk, waarvan de zonnwijzer waarschijnlijk afkomstig is, is rond 1525 gebouwd door Georg Schenck van Toutenburg, die in 1521 door Keizer Karel V benoemd was tot stadhouder van Friesland. Hij was een edelman uit Tautenburg in Thüringen, die eerder schout was in Vollenhove, aan de voormalige Zuiderzee. Daar bouwde hij rond 1500 een slot dat eveneens Toutenburg heette. Nu ligt Tietjerk op ruim 53° NB en Tautenburg op ca. 51°. Het is speculatief, maar men kan zich afvragen of de zonnwijzer, of het recept ervoor, misschien uit Thüringen mee naar de Lage Landen is gekomen, en op een wat onhandige manier aan de noordelijker ligging is aangepast.

Op basis van bovenstaande analyse werd een restauratievoorstel geschreven voor het Bestuur van de Stichting Op Toutenburg, de eigenaar van de Vijversburg. Voorgesteld werd een nieuwe schaduwgever te plaatsen, berekend voor een breedte van 53°, en de datumlijnen voor Steenbok, Boogschutter en Waterman bij te werken. Na aanvaarding van het voorstel is dit uitgevoerd door Eugène Roebroek en Wiebe Westra uit Haren (Gr.). In aansluiting daarop heeft restauratieschilder Helmer Hut uit Beerta de zonnwijzer prachtig opgeknapt: de steen grijs geveerd, het zonnetje, de schaduwgever, het motto en de cijfers en symbolen verguld en de lijnen ingekleurd (fig. 5). Daarmee was de zonnwijzer "mooier dan hij ooit geweest is", aldus bestuurslid Piet Bonte van de Stichting Op Toutenburg.

Een belangrijke conclusie van dit verhaal is dat het opmeten van één enkele uurlijn van een verticale zuidwijzer of een horizontale zonnwijzer niet noodzakelijk de correcte breedte van het ontwerp oplevert. Een bredere aanpak als hierboven geschetst is kan een beter beeld geven, niet alleen van de geografische breedte waarvoor de zonnwijzer ontworpen is, maar ook van de kwaliteit van de uitvoering.

Bij de computer-ondersteunde analyse dient men bedacht te zijn op mogelijke foutbronnen die inherent zijn aan digitale media. Bij het scannen van een foto wordt deze omgezet in een raster van pixels. Het is niet zeker dat de horizontale en verticale pixel-afstanden gelijk zijn. Bij mijn scanner (Canon FB630U) heb ik dat gecontroleerd door een liniaaltje van 10 cm in horizontale en verticale positie te scannen bij de resoluties die ik gewoonlijk gebruik (150 en 300 dpi). De verticale beelden bleken 1,7% meer pixels te beslaan dan de horizontale. Om correct te kunnen meten aan de gescande foto diende deze dus eerst in verticale richting met 1,7% verkleind te worden.

Een andere mogelijkheid om digitale beelden te verkrijgen is met een digitale camera. Ook daarbij is niet gegarandeerd dat de pixelafstand in de twee richtingen gelijk is. Bij mijn camera (Canon Powershot S50) blijkt dat overigens wél te kloppen.

Fig. 5. De zonnwijzer na de restauratie in 2004.

Referenties

1. Website van Kees Braaksma over stinsen en states in Friesland: www.stinseninfriesland.nl.
2. Het programma Shadows van François Blateyron kan gedownload worden van www.shadowspro.com.

Noot

De restauratie van de zonnwijzer heeft plaatsgevonden in eind 2003 en begin 2004. Hij is ingewijd tijdens de zomerexcursie van de Nederlandse Zonnwijzerkring naar Friesland, op 19 juni 2004. De reden om alsnog dit verslag te schrijven is vooral de gebruikte analysetechniek met computerhulpjes, die ik binnenkort opnieuw hoop toe te passen.

Puzzeltje

Bij een verticale zuidwijzer wordt de hoek α van de uurlijnen met de 12-uurs lijn gegeven door de formule $\tan \alpha = \tan t \cdot \cos \varphi$, waarin t de uurhoek van de zon is en φ de geografische breedte. Voor de 3-uurs lijn is $t = 45^\circ$ en dus $\tan t = 1$, zodat de breedte φ volgt uit:

$$\cos \varphi = \tan \alpha .$$

Men kan dus de hoek tussen de 12- en 3-uurs lijnen opmeten om de geografische breedte te bepalen. Voor een horizontale zonnwijzer geldt:

$$\sin \varphi = \tan \alpha .$$

Frans W. Maes (NL)

Zonnewijzers in Vlaanderen *(aanvulling nr.13)*

Een inventaris is eigenlijk nooit af: er komen immers regelmatig zaken bij en er vallen ook vaak zaken weg. Gewoontegetrouw publiceren wij dus weer een aanvulling. De vorige verschenen in de nrs. 1, 2, 3, 6, 11, 16, 21, 24, 28, 32, 37 en 40 van ons tijdschrift. Verscheidene van de onderstaande zonnewijzers werden overigens overgenomen van de nieuwe website van Willy Leenders. Wij danken bij dezen echter ook alle anderen die ons op het bestaan van een zonnewijzer geattendeerd hebben.

Nr. 575

Woonhuis (tuin)
Pas 285
2440 Geel

Horizontale zonnewijzer met datumlijn 26 februari (geboortedatum eigenaar).
Spreuk: "Hier maak ik tijd"

Nr. 576

Woonhuis (zijgevel)
Rozendaal
2440 Geel

Verticale zonnewijzer met onjuist geplaatste stijl en uursijfers.

Nr. 577

Woonhuis (voortuin)
Plankeweidelaan 13
3500 Hasselt

Geen nadere gegevens.

Nr. 578 ►

Abdijsite Herkenrode (Kruidentuin)
3511 Kuringen (Hasselt)

Horizontale middaglijn.
Idee en berekening: Willy Leenders
Ontwerp: Buro voor Vrije Ruimte.
De tuin zal nog uitgebreid worden met zg. thematuinen. Op het verlengde van het pad met de middaglijn komt er dan nog een analemmatische zonnewijzer.

Nr. 579

Woonhuis (gevel)
Broekkantstraat 121
3583 Paal

Verticale zonnewijzer voor een zuidelijk gerichte muur. De muur waarop de zonnewijzer is aangebracht is echter naar het zuidwesten gericht.

Nr. 580

Privé-tuin
Tongersesteenweg 348
3724 Vliermaal

Horizontale zonnewijzer met een diameter van 2 m. De tegels met het uurlijnenpatroon zijn afkomstig van een Frans kasteel.
Ontwerp en constructie: Maurice Awouters

Nr. 581 ► zie foto pag. 14

Woonhuis (achtergevel)
Brustemdorp 120
3800 Brustem

Verticale zonnewijzer gekapt in zg. Vinalmont-steen. Merk de variaties op in de vorm van de letter N.
Berekening: Willy Ory.
Ontwerp en realisatie: Jos Geussens.
Spreuk: "Geef tijd zijn zin"

Nr. 582

Woonhuis (gevel)
Kasteelstraat 6
3800 Zepperen

Geen nadere gegevens.

Nr. 583

Noord-Limburgs Distributiecentrum NLDC
Kettingbrugweg
3950 Bocholt

Geen nadere gegevens.

Nr. 584

Woonhuis (zijgevel)
Motstraat
3570 Alken

Deze verticale zonnwijzer is een kopie van de zonnwijzer van de oude pastorie van Kozen (LIM 013). Er werd echter geen rekening gehouden met de andere oriëntatie van deze muur. Bovendien werd de stijl onjuist op het tafereel geplaatst.

Nr. 585

Woonhuis (achtergevel)
Koepoort 1
3440 Zoutleeuw

Geen nadere gegevens.

Nr. 586

Marnixringzonnwijzer

De horizontale Marnixringzonnwijzer werd ontworpen ten behoeve van de leden van deze internationale serviceclub en heeft dan ook de vorm van het logo van deze vereniging. Er werden al meerdere exemplaren gemaakt. Er staat een datumlijn op voor 11 juli. Deze zonnwijzer werd uitvoerig beschreven in Zonnetijdingen 2006-1 (37).

Ontwerp en berekening: Willy Leenders
Uitvoering: Jean Vandeweert en Schreurs Technisch Graveren.

Tekst: "11 juli, Vlaamse Feestdag"

Nr. 587 ▼

Woonhuis (top voorgevel)
Mercatorplein
9150 Rupelmonde

De voorgevel heeft een noordoostelijke oriëntatie, wat een vrij uitzonderlijk tafereel oplevert: de tijd kan enkel gedurende de vroege ochtenduren afgelezen worden (van 4 tot 10 u). De vergulde poolstijl heeft de vorm van een ganzeveer. Door de oriëntatie van de gevel snijdt de poolstijl het tafereel aan de onderzijde.
Spreek: "Verba volant, scripta manent".

Nr. 588 ▼

Woonhuis
Pieter Nollestraat 127
3010 Kessel-Lo

Deze verticale zuidwijzer is aangebracht op een westelijk declinerende muur, maar in een frame dat zuidelijk gericht is. De uurlijnen hebben een pijlpunt en zijn gemerkt van VI tot VI.
Spreek: "Carpe diem".

Nr. 589

Woonhuis (tuin)
N 13
2890 Lippelo

Bronzen sfeervormige equatoriale zonnwijzer.

Nr. 590

Restaurant Boeckhaege
Kruisstraat 341
9600 Ronse

Metalen sfeervormige equatoriale zonnwijzer.

Nr. 591

VTI (gevel schoolgebouw op speelplaats)
Grote Hulststraat 28
8700 Tielt

Verticale zonnwijzer uit kunststof (Trespa), met ellipsvormig tafereel waarop het logo van de school aangebracht is. De muurdeclinatie is zuidoostelijk. In 2007 gerealiseerd door laatstejaarsleerlingen in het kader van een Geïntegreerde Proef (GIP). Voorlopig beschreven in Zonnetijdingen 2007-2 (42).
Spreuk: "Alles heeft zijn tijd" (Prediker 3: 1-15).

Nr. 592

VTI (tuin bij speelplaats)
Grote Hulststraat 28
8700 Tielt

Roestvrijstalen sfeervormige equatoriale zonnwijzer op sokkel. Op de voorzijde van de sokkel is een verticale zonnwijzer geconstrueerd. In 2007 gerealiseerd door laatstejaarsleerlingen in het kader van een Geïntegreerde Proef (GIP). Voorlopig beschreven in Zonnetijdingen 2007-2 (42).
Spreuk: "De zon heeft nooit één schaduw gezien" (Citaat van Leonardo da Vinci).

Nr. 593

VTI
Grote Hulststraat 28
8700 Tielt

Verplaatsbare didactische zonnwijzer met optische vezels. Het zonlicht wordt opgevangen op de voorzijde van de optische vezels. Een poolstijl zorgt voor een schaduw. Via de achterzijde van de optische vezels wordt de tijd afleesbaar op een sinusoidale curve. In 2007 gerealiseerd door laatstejaarsleerlingen in het kader van een Geïntegreerde Proef (GIP). Voorlopig beschreven in Zonnetijdingen 2007-2 (42).

Nr. 594

Woonhuis
Pieter Breughelstraat 1
3620 Lanaken

Verticale zonnwijzer uit kunststof (Trespa). Wijst zonne-, winter- en zomertijd aan. Afmetingen: 100 x 90 cm. De uurlijnen zijn gemerkt van VI tot IV, met een onderverdeling per 6 minuten. Declinatielijnen per dierenriemteken. Mooie tijdvereffeningslussen. Zie verdere beschrijving elders in dit blad.
Ontwerp en realisatie: Laurens Geurts.
Spreuk: "Horas non numero, nisi serenas".

Nr. 595

Woonhuis (voortuin)
Beauvoislaan 8
2920 Kalmthout

Bronzen sfeervormige equatoriale zonnwijzer in de voortuin van villa "t Millenniumjaar 2000".

Nr. 596

Woonhuis (voorgevel)
Tulpenlaan 14
9160 Lokeren

Verticale zonnwijzer die nader beschreven wordt in Zonnetijdingen 2007-2 (42) en 2007-3 (43).
Ontwerp en realisatie: Paul Van de Velde.
Spreuk: "Ik werk alleen bij zonneshijn".

Nr. 597

Sint-Martinuskerk
8890 Moorslede

Nieuwe verticale zonnwijzer waarvan het tafereel bestaat uit een arduinen plaat van 1 x 1 m. De uurlijnen zijn gegraveerd, verguld en gemerkt van V tot XVI. Het wapenschild van de gemeente staat midden in het installatiejaartal 2007.
Opmeting en berekening: Patric Oyen.
Ontwerp: Ludo Hameeuw.

Nr. 598

Grafsteen
Kerkhof van Eksel
3941 Eksel

Verticale zonnwijzer met een westelijke declinatie van 100°. Nader beschreven in Zonnetijdingen 2007-3 (43).
Berekening Willy Ory.
Ontwerp en realisatie: Jos Geusens.
Tekst: "Wij missen je".

Patric Oyen

Kringleven

In memoriam Romain De Bosscher

Op 15 november jl. is ons bestuurslid Romain De Bosscher, na een langdurige en pijnlijke ziekte, op 79-jarige leeftijd overleden.

Romain De Bosscher was in 1995 een van de stichters van onze vereniging. Sinds die oprichting was hij er ook onafgebroken bestuurslid van. Als oud-leraar in een Gentse onderwijsinstelling ging zijn aandacht vooral naar organisatorische en educatieve aspecten. Als amateur-sterrenkundige had hij een bijzondere belangstelling voor historische astronomische instrumenten zoals astrolabia, armillaria en zonnewijzers. Het is dan ook geen wonder dat hij er, onder andere, voor gezorgd heeft dat er opnieuw een volwaardige zonnewijzer geplaatst werd op de zuidergevel van zijn parochiekerk, de schilderachtige Sint-Joris & Sint-Godelievekerk van Sleidinge. De waardering voor zijn veelzijdige competentie blijkt uit het feit dat hij ook nog bestuurslid was van verscheidene Sleidingse verenigingen. De vzw Zonnewijzerkring Vlaanderen verliest in hem een goede collega en vriend. Namens de vereniging bieden wij zijn echtgenote, kinderen en kleinzoon onze oprechte blijken van deelneming aan.

Verslag van de statutaire Algemene Vergadering van de leden van 27 oktober 2007

Op uitnodiging van deze onderwijsinstelling, heeft deze jaarlijkse vergadering ditmaal plaats in de vergaderzaal van het Vrij Technisch Instituut te Tielt.

1. Welkomstwoord

Voorzitter Julien Lyssens verwelkomt alle aanwezigen en dankt - vooral via deze weg - degenen die zich schriftelijk verontschuldigd hebben. Hij dankt tevens de directie en de leraars van het Tieltsse VTI, met name Hendrik Desmet en Marie-Leen Sagaert, voor de aangeboden accommodatie en service.

2. Activiteitsverslag

Daarna geeft de voorzitter een overzicht van de activiteiten die gedurende het afgelopen werkingsjaar plaats vonden.

- Er zijn sinds de vorige Statutaire Algemene Vergadering (Voeren, 30 september 2006) 5 gewone bestuursvergaderingen geweest, namelijk op 25 november, 27 januari, 24 maart, 23 juni en 8 september.
- Onze vereniging is dit jaar hoofdzakelijk betrokken geweest bij zonnewijzerprojecten in Aalst, Borsbeek, Hasselt, Herk-de-Stad, Moorslede, Snellegem en Tielt.
- Vooral het zonnewijzerproject van het VTI in Tielt heeft behoorlijk wat aandacht gevraagd van ons bestuurslid Willy Leenders. Zoals in het welkomstwoord gezegd, is het dankzij dat project dat deze Algemene Vergadering hier plaats heeft. Wij zijn allen overigens bijzonder verheugd over het enthousiasme van alle betrokkenen, evenals over de uitstekende afloop van dit project en over de behaalde Tweede Prijs in de "Prijs FocusAarde". De "Prijs FocusAarde" wordt jaarlijks georganiseerd door de "Stichting Dirk Frimout" en toegekend aan leerlingen uit het laatste jaar van het TSO, BSO of KSO. Daarvoor moeten zij een geïntegreerde proef (GIP) maken omtrent de Aarde en alles wat zich erop of errond afspeelt. Nadere gegevens over het VTI-project zullen in "Zonnetijdingen" gepubliceerd worden.
- Daarnaast blijven de bijzondere zonnewijzerprojecten in Genk en Rupelmonde aandacht vragen. Vooral het Zonnewijzerpark in Genk is een bron van zorg sinds de daar uitgevoerde werken waarbij vrijwel geen enkele aandacht geschonken werd aan de aanwezigheid van de zonnewijzers. Van zijn kant heeft het project aan het Zonnewijzerhuis in Rupelmonde aanzienlijke vertraging opgelopen door problemen van technische aard maar die zijn ondertussen opgelost.
- Begin dit jaar heeft bestuurslid Patric Oyen zijn bijgewerkte inventaris van zonnewijzers in Vlaanderen in boekvorm uitgegeven. Belangstellenden kunnen nog steeds exemplaren bestellen.
- Enkele bestuursleden, met name Jan De Graeve, Willy Leenders en Willy Ory, hebben op diverse plaatsen lezingen gegeven over zonnewijzers en/of aanverwante onderwerpen.

- Onze vereniging blijft goede betrekkingen onderhouden met verscheidene organisaties die begaan zijn met monumentenzorg op een verantwoorde wijze zou gebeuren. Het lidmaatschap van het VCM Contactforum voor Erfgoedverenigingen blijft daarbij een belangrijke rol Spelen. Onze vereniging wordt daarin vertegenwoordigd door voorzitter Julien Lyssens en/of secretaris Eric Daled.
- Ook de contacten met buitenlandse zonnwijzerkringen blijven onderhouden, met een voor de hand liggende nadruk op die met de Nederlandse Zonnwijzerkring. In dit kader vertegenwoordigde ondervoorzitter Jan De Graeve enkele keren onze vereniging in Nederland. Secretaris Eric Daled van zijn kant is nog steeds lid van de werkgroep "Gnomonica" van onze Franstalige landgenoten en corresponderend lid van de "Commission des Cadrans Solaires" van de "Société Astronomique de France". Penningmeester André Depuydt en voorzitter Julien Lyssens hebben hunnerzijds een bezoek gebracht aan het Planetarium van Kuala Lumpur (Maleisië) en hebben bij die gelegenheid ook kennis gemaakt met Maleisische zonnwijzerliefhebbers. Voorts is er ook geregeld Internet-contact via de internationale "Sundial Mailing List".
- Met de werkgroep "Gnomonica" van onze Franstalige landgenoten wordt overigens druk gewerkt aan de verdere realisatie van een drietalige website (Nederlands, Frans en Engels) over zonnwijzers in België. Het is dan ook met genoegen dat de betrokken webmaster, Bernard Baudoux - jammer genoeg verhinderd -, van harte bedankt wordt voor zijn waardevolle medewerking.
- Enkele leden - Eric Daled, Walter Lavrauw en Willy Leenders - zijn ook betrokken geraakt bij de redactie van een boek van de Franse auteur Andrée Gotteland over middaglijnen in de wereld. Zij keken, in de mate van het mogelijke, vooral de stukken met betrekking tot ons land na.
- Er verschenen opnieuw 4 edities van het tijdschrift "Zonnetijdingen". Dit jaar werd weer een dalend aantal inzendingen van lezers vastgesteld. In dit verband gaat opnieuw een bijzonder woord van dank naar onze Nederlandse collega Frans Maes, die ons met de regelmaat van een klok artikels blijft toesturen. Anderzijds stellen we vast, niet zonder enige trots overigens, dat artikels uit "Zonnetijdingen" overgenomen worden door Nederland en Frankrijk (in vertaling).
- Op 30 september telde onze vereniging ruim 200 belangstellenden, waaronder 60 effectieve leden. Een bijzonder woord van dank gaat naar de 4 steunende leden: A.G.M. Bron, R. De Bosscher, W. Degriek en A. Pauwels.

3. Financieel verslag

In aansluiting op het vorige punt brengt voorzitter Julien Lyssens daarna verslag uit over de financiële toestand van de vereniging. Het boekjaar wordt ditmaal afgesloten met een batig saldo van 1.175,43 EUR. Zowel het activiteitenverslag als het financieel verslag worden door alle aanwezigen goedgekeurd.

4. Activiteiten 2008

Activiteiten waaraan volgend werkingsjaar aandacht besteed zal worden:

- ledenwerving;
- realisatie en inhuldiging van de zonnwijzer op de gevel van het verenigingslokaal in Rupelmonde;
- renovatie en aanvulling van het Zonnwijzerpad in Rupelmonde;
- projectbegeleiding;
- verdere aanvulling van de inventaris van Patric Oyen;
- realisatie van de "tijdverschilsschijf" van Willy Leenders;
- informatie via het tijdschrift "Zonnetijdingen";
- actualisering van onze website evenals van die van "Gnomonica";
- enz.

5. Presentatie van het Tieltse VTI-project

Het officiële gedeelte van de vergadering wordt, na een gezellige gezamenlijke maaltijd, gevolgd door de presentatie, door de betrokken leerlingen, van de drie projecten die in het VTI-Tielt werden gerealiseerd. Het zijn:

- Project 1: Brecht Cousse, Jeroen De Clerck en Joos Van Cauwenbeghe.
- Project 2: Miche Dedobbelaere, Carlo Verstaen, Hannes Vromman en Kenneth Wattyn.
- Project 3: Bjorn Claes, Davy Roose en Rolf van Cauwenberghe.

Verdere gegevens over deze drie projecten zullen gepubliceerd worden in "Zonnetijdingen". Als waardering voor de door deze 10 jonge mensen geleverde prestatie deelt voorzitter Julien Lyssens mee dat de vereniging intussen eenparig besloten heeft allen een gratis lidmaatschap aan te bieden voor de duur van drie jaar.

6. Varia

Alle aanwezigen worden aangenaam verrast door Aimé Pauwels die enkele van de 41 volledig door hem vervaardigde zonnwijzermaquettes heeft meegebracht. Na zijn toelichting rijst meteen het idee om een tentoonstelling te wijden aan dit werk. Wellicht kan die tentoonstelling georganiseerd worden ter gelegenheid van de inhuldiging van de gevel van het Zonnwijzerhuis in Rupelmonde – ook al een project op basis van een ontwerp van Aimé Pauwels. Voorzitter Julien Lyssens zal dit opnemen met de plaatselijke verantwoordelijken. De vergadering wordt beëindigd met een woord van dank aan alle aanwezigen evenals aan de directie en de betrokken leraars van het VTI-Tielt.

Nieuwe websites

Dat ons bestuurslid Willy Leenders zelden stil zit zal wellicht al menigeen opgevallen zijn. Onlangs verraste hij nogmaals iedereen met het vrijgeven van zijn website over zonnewijzers in de provincie Limburg. Belangstellenden vinden er alle zonnewijzers in de provincie Limburg, per gemeente en per soort, met niet minder dan 200 keurige en kleurige foto's ter illustratie. Bovendien zijn er ook interessante "zonnewijzerweetjes" aan toegevoegd. De website werd internationaal bekend gemaakt via de "Sundial Mailing List" en kreeg al heel wat lovende commentaar van buitenlandse zonnewijzerliefhebbers. U kunt de website vinden op www.wijzerweb.be

Een andere website die we u kunnen aanbevelen is van de hand van onze Nederlandse collega Frans Maes (die ook zelden stil zit). Deze website gaat over een zonnewijzerroute in Amsterdam en zal nader beschreven worden in "Zonnetijdingen". Het adres is: www.fransmaes.nl/sundials/amsterdam

Nieuws uit Duitsland

De "Fachkreis Sonnenuhren" van de "Deutsche Gesellschaft für Chronometrie (DGC)" liet ons weten dat ze in 2008 haar 37ste jaarvergadering organiseert, ditmaal in Augsburg. Deze jaarvergadering heeft plaats van 1 tot en met 3 mei a.s. Er is overnachtingsmogelijkheid in het Hotel Dorint te Augsburg. Wie belangstelling voor deze jaarvergadering heeft kan nadere inlichtingen vinden op de website www.su2008.de. Inschrijven is mogelijk tot 31 januari a.s.

Nieuwe publicaties

Uit Frankrijk ontvingen wij het bericht dat twee nieuwe interessante werken in druk zijn. Het gaat om:

- Les ombres et les heures dans l'antiquité ou les origines des cadrans solaires
een werk van Philippe Forissier
(ISBN 978-29-10868-75-8)
- Les méridiennes du monde et leur histoire
een werk van Andrée Gotteland
(ISBN 978-23-04004-68-7 & 978-23-04004-70-0).

Philippe Forissier is de stichter van de Franse regionale zonnewijzerkring "Cherche Midi 42". Zijn boek wordt uitgegeven door de Franse uitgeverij "Editions Actes Graphiques" in 42010 Saint-Etienne en kost 16,- EUR (excl. verzendingskosten).

Andrée Gotteland is ook bij ons bekend als mede-auteur van het boek "Cadrans solaires de Paris". Haar nieuw werk omvat twee delen, samen goed voor ruim 950 p. en ca. 500 illustraties. Het wordt uitgegeven door de Franse uitgeverij "Editions Le Manuscrit" in 75002 Parijs en kost 78,- EUR (excl. verzendingskosten).

De redactie

Groepsfoto AV 2007 in Tielt

Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw

Zonnewijzers in Vlaanderen: inventaris van het patrimonium, historische studies, restauratie-adviezen & educatieve projecten.

Raad van Bestuur

Voorzitter: J. Lyssens.

Ondervoorzitter: J. De Graeve.

Secretaris: E. Daled.

Penningmeester: A. Depuydt.

Bestuursleden: R. De Bosscher, W. Leenders, W. Ory, P. Oyen en J. Van Damme.

Erelid

De Burgemeester van Kruibeke-Rupelmonde,
A. Denert.

Maatschappelijke zetel

Kloosterstraat 21
B-9150 Rupelmonde.

Correspondentieadres en secretariaat

Oeverstraat 12
B-9150 Rupelmonde
Tel./Fax: 03-774.19.15
E-mail: vvrupelmonde@village.uunet.be

Redactiesecretariaat "Zonnetijdingen"

Meidoornlaan 84
B-9320 Erembodegem (Aalst)
Tel./Fax: 053-83.15.01
E-mail: eric.daled@skynet.be

Website

<http://www.zonnewijzerkringvlaanderen.be>

Bibliotheek

Bibliotheek van de Koninklijke Oudheidkundige Kring
van het Land van Waas vzw
Zamanstraat 49
B-9100 Sint-Niklaas
Tel.: 03-777.29.42
Openingstijd: elke zaterdag van 14.00 tot 17.00 u
(uitgezonderd op feestdagen en in de loop van de
maand juli).

Lidmaatschap

België

Gewoon lid: € 20

Steunend lid: € 40

Te betalen op:

Dexia-rekening nr 068-2214580-97 van de
Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.

Nederland

Gewoon lid: € 20

Steunend lid: € 40

Te betalen op het volgende internationale rekeningnummer
(IBAN): BE54 0682 2145 8097 van de
Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.
De BIC-specificatie van de Dexia-bank is: GKCCBEBB.

European & Overseas Membership

By transfer of 30 euro (postage and
handling for mailing the magazine included)
to account number 068-2214580-97 of the
Zonnewijzerkring Vlaanderen vzw, B-9150 Rupelmonde.